

УДК 930.1(438) “19”

Світлана Шумихіна

НОВІТНЯ УКРАЇНЬСЬКА ІСТОРИОГРАФІЯ ДРУГОЇ РЕЧІ ПОСПОЛИТОЇ

Аналізуються праці сучасних українських істориків, присвячені відродженню Речі Посполитої та її становленню на міжнародній арені як незалежної держави в міжвоєнний період. Досліджуються погляди істориків на суспільно-політичний, соціально-економічний та культурний розвиток польського суспільства. Виокремлено питання, що потребують подальших досліджень.

Ключові слова: Друга Річ Посполита, українська історіографія, відродження польської держави, політика Польщі, зовнішні відносини.

Новітня українська історична наука позначилася низкою нових тенденцій у вивченні історії Другої Речі Посполитої, зумовлених особливостями історіографічної ситуації, яка склалася в умовах незалежності України та налагодження її партнерських взаємин з Республікою Польща. Українські науковці відійшли від ідеологічних нашарувань як радянської історіографії з її партійно-класовим трактуванням історичного процесу, так і польської історичної науки 1950–1970-х рр., яка перебувала під пресом комуністичного режиму. Відновлюючи науковий підхід до подій і явищ минулого, сучасні історики не безпідставно досить плідно досліджують складний та болісний період у житті польського народу і тим самим виконують декілька завдань, важливих і актуальних з погляду історії відновлення незалежності України. Перш за все – це осмислення історії передумов відродження польської держави і її розвитку в міжвоєнні роки, трансформації суспільства та його інтеграції в європейський і світовий простір, долі українського населення на теренах Польщі. Важливим є повчальний аспект проведення деяких реформ у політичній, соціальній та культурній сферах, аналіз їх позитивних і негативних наслідків. І, нарешті, Польща не тільки історичний сусід України, але й стратегічний партнер, що природно зумовлює необхідність співробітництва українських і польських істориків, обміну досвідом і надбаннями.

Актуальність історіографічного осмислення міжвоєнної історії Польщі ґрунтується на великому масиві наукових і науково-популярних праць, навчальної літератури, дисертаційних робіт, який отримав лише часткове висвітлення в оприлюднених історіографічних студіях та рецензіях, зокрема в роботах П. Тригуба, В. Великочого, Р. Лаврецького, рецензіях на студії Л. Алексієвець та В. Комара [1].

Метою пропонованої статті є історіографічний аналіз праць сучасних українських істориків, присвячених відтворенню реалій польського суспільства міжвоєнної доби, систематизація їх тематичного спрямування, виявлення прогалин та актуалізація проблем, які заслуговують подальшого дослідження.

Серед пріоритетних проблем історії Другої Речі Посполитої, які привертають увагу українських науковців, найбільш популярними є наступні: історичні передумови відродження польської держави, утвердження кордонів та їх міжнародне визнання; специфіка зовнішньополітичних відносин; наслідки Локарнських угод та політики “балансування”; польсько-український збройний конфлікт; формування органів державної влади, управління та місцевого самоврядування; суспільно-політичні, соціально-економічні та культурно-духовні процеси; проблеми національних меншин тощо. Такий проблемно-тематичний формат дослідження дозволяє створити цілісну історіографічну картину міжвоєнної Польщі, дає змогу відстежити різні точки зору та розставити акценти щодо повноти та прогалин висвітлення тих чи інших аспектів.

Ключове місце в історіографії проблеми посідають узагальнюючі праці з історії Польщі, а також монографічні дослідження, присвячені окремим аспектам її внутрішньої та зовнішньої політики. Незаперечне лідерство у цій царині належить синтетичній праці Л. Зашкільняка та М. Крикуна “Історія Польщі. Від найдавніших часів до наших днів” [2], яка стала прикладом комплексного дослідження польської історії на засадах залучення нових джерел, аналітичного і неупередженого викладу матеріалу, подолання ідеологічних стереотипів. Найбільш вагомий внесок у безпосереднє дослідження історії відновлення і утвердження незалежності Польщі в період 1918–1926 рр. належить монографічним працям і навчальним посібникам Л. Алексієвець [3]. У них на основі системного підходу і репрезентативних джерел простежено зміни в суспільно-політичній ситуації в міжвоєнній Польщі, проаналізовані причинно-наслідкові процеси у сфері державного будівництва, суспільного життя і розвитку зовнішньополітичних відносин країни. Дослідниця чи не вперше в українській історіографії зуміла відійти від заангажованості, характерної для радянських часів, та абсолютизації принципу україноцентризму у висвітленні польської історії, різних сфер життєдіяльності суспільства.

Помітний приріст знань з різних аспектів історії Другої Речі Посполитої досягнуто завдяки відповідним розділам наукових досліджень та навчальних посібників, підготовлених П. Федорчаком, М. Литвином, К. Федевичем, М. Янківим, Б. Тишиком та ін. [4].

Червоною ниткою через усі праці і навчальні посібники проходить думка про пріоритетну роль у відновленні Польської держави поряд із внутрішніми, зовнішніми чинниками, особливо в її утвердженні на міжнародній арені та становленні державних кордонів. Найбільш повно ці питання висвітлили Л. Зашкільняк, Л. Алексієвець та В. Матвієнко [5], ув’язуючи їх із польсько-українським збройним конфліктом, його причинами, характером і переростанням у справжню війну. Першими в новітній українській історіографії за виклад нового бачення цієї болісної сторінки історії, безпосередньо, взялися львівські історики В. Голубко та В. Гудь, видавши у 1997 р. працю “Нелегка дорога до порозуміння...” [6, 68 с.]. Приєднуємось до думки С. Віднянського про те, що авторам вдалося з максимальною об’єктивністю й великою обережністю інтерпретувати ці складні питання [7, 45]. Враховувались й праці польських істориків, з яких стає очевидним, що політичні сили, відновлюючи Польську державу, заздалегідь готувалися до можливих воєнних дій за “східні креси”. Як зазначав М. Козловський “основу створюваних збройних формувань Польщі на західноукраїнських землях склали осередки Польської організації військової, Польського допомогового корпусу, Польських військових кадрів” [8, с. 130].

Важлива роль у дослідженні польсько-української війни належить М. Литвину, в монографії якого чітко вказано, що головною її причиною було небажання польських політичних кіл визнати право українського народу на самовизначення і створення самостійної держави на теренах, де він становив більшість [9, с. 488]. Дослідженню першопричин польсько-української війни приділив увагу й О. Красівський, зазначивши, що в 1918-1919 рр. простежувалась певна еволюція негативізму у ставленні польських політичних сил до України, а українських – до Польщі. Головна причина війни, за автором, полягала в різному баченні територіальної приналежності Галичини та Волині [10, с. 77]. Подібна думка проводиться у наукових студіях І. Дерев’янка, Т. Зарецької, С. Макаруча та інших науковців.

Характеризуючи поведінку поляків на теренах Західної України під час збройного конфлікту, Б. Зубенко звернув увагу на їх нахабність, яка за грубістю і насиллям значно перевищувала поведінку російських та німецьких вояків у Першій світовій війні. Науковець припускає, що вони не лише воювали з українцями за владу в Галичині, а планово і масово їх винищували [11, с. 42].

Найбільше дискусій серед науковців спостерігається з приводу оцінки польсько-української угоди 1920 р., підписаної у Варшаві на тлі радянсько-польської війни. Одні з них, зокрема О. Красівський, Т. Зарецька, М. Литвин, В. Капелюшний, висловлюють підтримку дій головного отамана С. Петлюри, інші схильні оцінювати ці дії як задуку полякам

національних інтересів (Б. Зубенко, Р. Симоненко, В. Солдатенко). Деякі історики, відмічаючи факт нерівноправності умов договору констатують конкретно-історичні обставини його укладання як факту (Л. Алексієвець, С.Макарчук, О. Михайлова).

Аналізуючи ставлення польського суспільства до Варшавського договору 1920 р., М. Гон зазначив: “Польська громадськість краю була приголомшена цією політичною акцією. Розгубленою виявилася й місцева адміністрація” [12, с. 75]. Варшавський договір не отримав однозначного розуміння і в українському суспільстві, на що вказують Б. Гудь та В. Голубко [13, с. 26–27], маючи на увазі його наслідки для західноукраїнського населення, яке невдовзі опинилося у складі Польщі і набуло статусу національної меншини. Цій темі присвятили свої роботи М. Гон, В. Комар, Ю. Крамар, М. Кучерепа, О. Липитчук, Д. Стовбуха, Н. Стоколос, О. Юхим`юк та ін. Узагальнений висновок із цього питання сформулював С. Кульчицький, справедливо зазначивши, що політика панівних кіл міжвоєнної Польщі була спрямована на поглинання “кресів” – земель із переважно непольським етнографічним складом населення. Поглинання відбувалося у формі державної і етнічної колонізації [14, с. 11]. Крім того, включення до складу Польської держави території з етнічно переважаючим непольським населенням, яке прагнуло створити власні держави, створювало як внутрішню напругу, так і впливало на міжнародний імідж Другої Речі Посполитої, її зовнішню політику.

Великий пласт знань нагромаджено про ставлення європейських держав до відродження Другої Речі Посполитої. Більшість авторів зосереджуються на з'ясуванні суперечливих позицій у цьому питанні Франції та Англії. О. Красівський, наприклад, зазначає, що в політичних планах Франції відновлення стабільності в Європі пов'язувалося із сильною Польщею на противагу Німеччині і більшовицькій Росії. Англія ж була зацікавлена в підтримці Німеччини [15, с. 106–107]. Л. Алексієвець, конкретизуючи сутність британської політики по відношенню до Польщі в контексті розстановки сил у Європі, зазначила, що Німеччина була єдиною достатньо сильною перепоною можливим зазіханням Росії, а тому британці вважали помилковим і нелогічним прагнення Франції до послаблення Німеччини на користь Польщі [16, с. 132–133].

Практично відкритою залишається тема зовнішньополітичних відносин Другої Речі Посполитої зі США. За твердженням польських науковців, американський політиком не був зацікавлений польськими справами, хоч і здійснював гуманітарну допомогу [17, с. 103]. Натомість в активному полі зору США, як і Англії, перебувала Німеччина.

Аналізуючи зовнішньополітичну діяльність Другої Речі Посполитої, Л. Алексієвець, М. Крикун, О. Парнета, Ю. Чайнський та ін. підкреслюють, що її модератором було Міністерство зовнішніх справ, покликане забезпечити стабільне існування держави на міжнародній політичній арені. Л. Алексієвець присвятила цій проблемі окрему монографію “Польща: міжнародні відносини у добу відродження 1918-1923”, в якій досить глибоко проаналізовані основні етапи становлення Польщі на міжнародній арені, виокремлені найбільш складні зовнішньополітичні акції, показані наслідки політики “балансування” для польського суспільства та Європи загалом [18].

Вичерпну хронологію встановлення польських представництв в інших країнах подано в ґрунтовній праці польських науковців “Історія польської дипломатії Х–XXI ст.”, автори якої наголошують, зокрема, що вже в січні 1918 р. відкрилося нове представництво Польщі в Росії, а в квітні 1918 р. розпочалася робота по організації представництв у Берліні та Відні [19, с. 466–476].

Особливе місце в історії зовнішньої політики Польщі міжвоєнного періоду науковці відводять конференції в Локарно 1925 р. Більшість з них пояснюють поразку Польщі наслідком вимог Німеччини дотримуватись законності та політичної обґрунтованості її західних і східних кордонів. На думку О. Парнети, підписані пакти позначилися крахом французьких зазіхань на гегемонію в Європі, що мало безпосередній вплив на послаблення міжнародних позицій Польщі, натомість посилення позиції США та Англії [20, с. 305]. Історики доводять, що саме наслідки Локарнських угод ознаменували поступову зміну

основного вектору зовнішньої політики Польщі, зокрема – намагання встановити тісні контакти з Німеччиною. Загалом, науковці вважають, що зовнішньополітичний курс Другої Речі Посполитої після 1926 р. був спрямований на поступовий відхід від співробітництва з Францією та позначився спробами урегулювання відносин з СРСР та Німеччиною, що й сталося на основі договорів 1932 та 1934 рр.

Окреме місце у доробку українських істориків з питань зовнішньої політики Польщі займають праці, присвячені відносинам з УСРР [21]. Історики сходяться на думці, що МЗС Польщі розцінював її не як самостійну державу, а як можливий чинник ослаблення радянської Росії, а згодом СРСР. Н. Шліхта більш категорична у цьому відношенні, роблячи висновок, що Ю. Пілсудський зараховував українців до неісторичних націй і не вважав їх реальними гравцями на міжнародній арені. Він навіть конфлікт навколо Східної Галичини розглядав у площині польсько-російських і аж ніяк не польсько-українських взаємин [22, с. 118]. О. Красівський зайняв більш виважену позицію, наголосивши, що поляки оцінювали створення Української держави як позитивний фактор, державний статус Галичини розглядався ними як частина Польської держави, а національно-визвольні змагання українського галицького народу – як замах на цілісність відновленої Речі Посполитої [23, с. 10–11]. Варте уваги твердження М. Алексієвця про те, що гасло “федерації” Польщі та України було лише спробою створити в українському середовищі ілюзію національної незалежності [24, с. 158]. Розглядаючи реальні плани МЗС Польщі щодо України, А. Ліпкан доводить, що українська нація у складі Другої Речі Посполитої не лише не мала б перспектив розвитку, але й не мала перспективи свого збереження [25, с. 11].

Цікавою видається думка, яку висловлює Л. Трофимович щодо офіційної політики Варшави в українському питанні на міжнародному рівні, зокрема зарученням підтримкою з боку Берліна, який вмilo використував “українську карту” для дипломатичного тиску на Польщу, Румунію, СРСР і Чехословаччину та радикальне його розв’язання у межах Другої Речі Посполитої. МЗС країни мало намір “паралізувати німецькі спроби розширення української агітації, зосередженої на Підкарпатській Русі, на територію Східної Малопольщі”, а також посилити пропаганду і роз’яснення серед західних країн щодо нереальності українських концепцій незалежності, які ґрунтувалися на відокремленні східних земель від Польської держави [26, с. 10].

Отже, українські історики, аналізуючи зовнішню політику Другої Речі Посполитої, цілком правомірно акцентують увагу на польсько-українських відносинах, не оминаючи при цьому таких питань, як політика “балансування”, підписання Локарнських угод, польсько-радянський та польсько-німецький договори. Разом з тим, недостатньо з’ясовується сам процес встановлення дипломатичних відносин Польщі із зарубіжними країнами, слабо простежуються провідні тенденції зовнішньополітичного курсу міжвоєнної доби, їх реалізація на рівні міждержавних відносин, особливо напередодні Другої світової війни.

Прикметною рисою оприлюднених праць з історії міжвоєнної Польщі є загострена увага авторів до узагальнення досвіду конституційно-правових аспектів державотворення, розвитку демократичних засад і захисту прав громадян, що дуже важливо для сучасної України. Однак, як справедливо зазначили С. Віднянський та О. Рубльов, не можна механічно співставляти демократії 20-х років ХХ ст. та сьогодення [27, с. 214].

Значне місце дослідники відводять мотивам прийняття трьох Конституцій, їх аналізу, удосконаленню політичного устрою держави, формуванню Сейму та Сенату. Разом з тим кидається у вічі, що в наявних працях недостатньо з’ясовано, чому вироблені правові засади суспільно-політичного життя країни не були втілені на практиці, які чинники призвели до встановлення диктатури Ю. Пілсудського. Л. Алексієвць одна з небагатьох українських істориків, яка детально дослідила значення Малої Конституції для польського суспільства, зазначивши, що Сейм очолив усі інші органи державної влади, роль яких зводилася до своєрідного виконавчого комітету парламенту, позбавленого власних, незалежних від Сейму повноважень [28, с. 236]. Ролі Конституції 1921 р. торкнулися С. Кондратюк та М. Гон, які схиляються до думки, що майже всі її статті залишилися на папері й практично не були

реалізовані. Порівняльну характеристику Конституції 1935 р. навів С. Кульчицький, зазначивши, що її основною відмінністю від попередніх стало повне обмеження парламентської демократії та надання неймовірних повноважень президенту країни [29, с. 224].

Досить ґрунтовному аналізу діяльності Сейму присвячена дисертаційна робота О. Паславської. Опрацювавши значний масив джерел і літератури, авторка робить висновок, що слабким місцем парламентської системи 1921-1926 рр. була політична роздробленість Сейму, а необхідність прийняття Конституції 23 квітня 1935 р. зумовлювалась політичною, економічною, військовою, адміністративною та парламентською кризами, що охопили Польщу наприкінці 20-х – на початку 30-х років минулого століття [30, с. 18]. Продовжуючи цю тему, О. Міщенко зосередився на дослідженні адміністративно-територіального поділу країни, проаналізував важелі та ступінь впливу органів територіального самоврядування на систему управління на місцях в останні роки існування Другої Речі Посполитої [31, с. 76].

Вагомим є доробок українських істориків, зокрема М. Кугутяка, О. Красівського, С. Віднянського про суспільно-політичне життя українців у міжвоєнній Польщі. Так, О.Красівський досить детально простежив процес утворення та розвитку українських політичних партій на території Східної Галичини в межах Другої Речі Посполитої [32, с. 304]. Загалом тема суспільно-політичного життя Другої Речі Посполитої, його різні аспекти цікавлять майже усіх науковців. Найближче до неї стоять праці Л. Калиняка та О. Паславської, монографія О. Міщенка [33]. Р. Кобильник, С. Кондратюк та інші опублікували ряд статей, які стосуються окремих питань суспільно-політичного життя, включаючи селянський рух, спрямований на ліквідацію великих земельних володінь і проведення земельної реформи. Дослідженню цієї теми присвятив свою дисертацію львівський історик Л. Калиняк [34, с. 20]. Порівнюючи його погляди з підходами О. Красівського, слід зазначити, що він основну увагу звернув на діяльність польських селянських партій, натомість О. Красівський змалював загальну політичну ситуацію на українських землях, виокремивши роль впливових партій незалежно від їх політичного спрямування. Незважаючи на різні підходи та масштаби у вивченні проблеми, спільна думка обох істориків фігурує в оцінці діяльності ПСЛ “П’яст”: захист національних інтересів польського населення та проведення кардинальних політичних реформ на “кресах”.

Ряд істориків зосереджується на дослідженні діяльності окремих політичних партій, часом на досить обмеженій території. Зокрема І. Гаврилів, вивчаючи розгортання національно-визвольного руху на території Західної України, обмежився лише з’ясуванням ролі політичних організацій у формуванні основних засад визвольної боротьби [35, с. 158]. Віддаючи належне автору, на нашу думку, його праця переобтяжена фактажем, який недостатньо аналізується та порівняння завдань, методів та форм у досягненні поставленої мети різними партіями.

Проблеми ліворадикального руху на Західній Україні дослідив В. Місько, зосередившись здебільшого на діяльності комуністичних осередків. На його думку, відновлена Польська республіка вбачала у сусідній радянській державі загрозу своїй територіальній цілісності, що зумовлювало необхідність боротьби на державному рівні з комуністичною ідеологією, застосування каральних заходів до політичних партій, організацій, громадськості, які виявляли симпатії до цієї ідеології або були її провідниками [36, с. 119–125].

Новітня історіографія велику увагу приділяє діяльності Українського народно-демократичного об’єднання (УНДО). Цієї проблеми торкаються майже всі автори, деякі з них, як наприклад, Л. Шептицька аналізує роботу його осередків на Тернопільщині, їх участь у проведенні антиполонізаційних акцій, у розвитку кооперативного руху тощо [37, с. 135–139].

Досліджуючи діяльність українських політичних партій, К. Федевич не оминув того факту, що деякі з них шукали шляхи порозуміння та співпраці з польськими провладними партіями, особливо після знакового рішення Ради Амбасадорів 1923 р. щодо визнання

Галичини у складі Польщі [38, с. 278]. Торкаються цієї проблематики й польські історики. Так, А. Хойновський наголошує, що українське політичне життя, як і польське, було сильно поляризованим. Тут діяли представництва ліберальної, націоналістичної, соціалістичної та комуністичної партій. Історик робить висновок, що домінуючим тут був націоналістичний табір, проте в 20-х рр. помітно зміцнили позиції комуністів, спираючись на невелику частину галицької інтелігенції, яка схилилася до приєднання до радянської України [39, с. 85–86].

Підсумовуючи розгляд праць, присвячених суспільно-політичному життю міжвоєнної Польщі, можна дійти висновку, що найбільш повно досліджено конституційний процес та його вплив на становище в країні. Натомість, недостатньо висвітлено особливості суспільно-політичного розвитку Польщі в період 1935–1939 рр., який позначений смертю Ю. Пілсудського, програшем на виборах 1935 р. Безпартійного блоку, загостренням внутріполітичної боротьби тощо. Потребують подальшого дослідження такі проблеми, як діяльність парламенту, сутність і характер багатопартійності польського суспільства, об'єктивні та суб'єктивні чинники змінюваності урядів та ін.

Не менш важливий напрям новітньої історіографії Другої Речі Посполитої представлений дослідженнями її економічного розвитку. Вони дозволяють простежити основні етапи відбудови та становлення польської економіки після Першої світової війни, визначити особливості соціально-економічного розвитку країни в складних умовах тогочасної Європи. Загальну оцінку соціально-економічного розвитку країни містять праці Л. Алексієвець, І. Кватири, М. Крикуна, Д. Стівбухи та ін. Можна солідаризуватися з їх висновками про те, що процес відродження економіки Другої Речі Посполитої розпочався з сільського господарства, але згодом охопив усі інші сфери, включаючи важку і легку промисловість, транспорт та торгівлю. Автори зазначають, що на початок 20-х рр. склалася найбільш сприятлива ситуація для розвитку сільського господарства. Це пояснювалося декількома факторами. По-перше, незважаючи на різні ступені розвитку, сільським господарством населення займалося на всій території Польщі. Цієї тези дотримуються Л. Алексієвець, Л. Зашкільняк та Д. Стівбуха. По-друге, для відродження сільського господарства уряду не потрібно було витратити значних коштів як, наприклад, на відбудову промисловості чи транспортної мережі. По-третє, земля була національним багатством Польщі, яка займала друге місце після Німеччини за вирощуванням і продажем зерна, зокрема жита [40, с. 459–460].

Аналізуючи становище польської промисловості в міжвоєнний період, С. Кульчицький виокремив ситуацію в українських регіонах, пов'язаних здебільшого із переробкою сільськогосподарської та мінеральної сировини. Підприємства нафтодобувної, хімічної, деревообробної та інших галузей промисловості належали іноземному або польському капіталу [41, с. 288].

У статті Л. Алексієвець та І. Кватири охарактеризовано практично всі сфери поступу промисловості, хоч і зацентровано основну увагу на важкій галузі, яка працювала на задоволення військових потреб. Автори вважають, що сприятливими для розвитку промисловості були й умови експорту, зокрема на такі товари: вугілля – до Австрії і Чехословаччини, текстиль – до Румунії, Австрії, Угорщини, ліс – до Німеччини й Великої Британії. Дослідники приходять до висновку, що відбудова промисловості відбувалася в основному за рахунок державних кредитів і була завершена до 1923 р., хоча показник промислового виробництва, у порівнянні з 1913 р., не перевищував 75 % [42, с. 173–174]. З погляду історіографії соціально-економічного розвитку Другої Речі Посполитої окремої уваги заслуговує дисертаційна робота І. Кватири. Аналізуючи діяльність уряду, авторка чітко визначила основні внутрішні та зовнішні фактори, які стримували реформування та модернізацію промисловості [43, с. 18].

Характеризуючи політику польської влади стосовно українських аграріїв Східної Галичини у 20–30-х рр. ХХ ст., Н. Коростіль наголошує, що вона скеровувалася на парцеляцію великої земельної власності й передачу землі з фонду аграрної реформи до рук польських колоністів і осадників. Польська політика в аграрному секторі економіки чітко

розмежовувалася щодо корінної польської території та “східних кресів” [44, с. 106]. Н. Коростіль відмічає, що акцент робився на першочерговій колонізації стратегічно важливих земель – прикордонних смуг, приміських зон, придорожніх територій, уздовж залізничних колій, вузлових станцій. Влада намагалася економічно розчленувати етнографічну українську територію з метою якнайшвидшої полонізації місцевого населення [45, с. 111].

Дещо менше місця в новітній українській історіографії відводиться розвитку культури в польському суспільстві міжвоєнних років. Поки що відсутні узагальнюючі праці з цієї проблеми, натомість домінують публікації, присвячені її окремим сферам: освіті, науці, літературі, мистецтву. Аналізуючи українську історіографію культурного життя, необхідно віддати належне тим науковцям, які досить фахово досліджують розвиток освіти та науки. Йдеться, насамперед, про праці Л. Алексієвець, присвячені детальній характеристиці польського наукового середовища; В. Добровичинської та В. Панасика показань в яких реформування системи освіти та її розвиток на Волині. Варто зазначити, що ці праці співзвучні з підходами польських істориків, зокрема А. Смолярчука, до висвітлення розвитку шкільництва та освіти на північно-східних теренах Другої Речі Посполитої, однак автор замовчує його полонізацію [46, с. 35]. Позитивно оцінюючи наслідки освітянської реформи, Л. Зашкільняк та М. Крикун відмічають, що її позитивні сторони нівелювалися посиленням втручання держави в навчально-виховний процес, більшість населення реально обмежувалася початковою освітою, відчувався постійний брак коштів на освіту [47, с. 477].

Питання полонізації та централізації української школи добре висвітлив І. Шумський, звернувши увагу на різні методи державного контролю за діяльністю шкіл, послаблення впливу на них з боку українських громадських організації і політичних партій, перетворення українських шкіл на двомовні та витіснення українських учителів із системи освіти. До кінця 30-х рр. майже всі школи на Галичині та Волині стали або двомовними, або польськими. Середню та фахову освіту західноукраїнська молодь могла отримати у надзвичайно рідкісних випадках. Майже всі українські середні та фахові школи, хоч і були приватними, підлягали суворому контролю з боку польської влади [48, с. 20]. Схожі висновки висловлює Д. Стівбуха, наголошуючи на негативних наслідках запровадження двомовності в школах, а також Закон 1924 р. про заборону використання української мови в державних установах [49, с. 103].

У статті В. Панасика окремо розглянуто вплив освітньої реформи на розвиток шкільництва та професійної освіти на Волині. Автор доводить, що всі нововведення в школах на цій території спрямовувались на ополячення місцевого населення. Бажання властей позбутися вчителів-українців було потужним деструктивним фактором неприхильного налаштування українців до Польської держави, вважає науковець [50, с. 109].

Стосовно становища інших меншин, то Б. Тищик вважає, що польська держава належно ставилася лише до шкільництва німців, свідченням чого була наявність німецьких початкових шкіл. Єврейських державних шкіл майже не було, хоча єврейські діти у 1925 р. становили 20 % усіх учнів [51, с. 251]. Звичайно, більшість представників національних меншин були позбавлені можливості навчатися рідною мовою, зате отримали змогу вивчати іноземні мови і опанувати сучасні природничо-математичні знання. Чомусь майже ніхто із науковців не звернув увагу на цю важливу деталь.

В. Добровичинська дослідила становлення та діяльність професійного шкільництва, зокрема на території Волині. Серед державних навчальних закладів історик відмічає найбільш відомі: жіночу кравецьку гімназію у Луцьку, будівельно-ремісничу у Кременці, механічну гімназію і школу землемірів та дорожніх техніків у Ковелі [52, с. 124]. Дослідники згадують про курси банківської справи, діловодства, торгівлі тощо. На жаль, аналогічне дослідження, яке охоплювало б професійну освіту на всій території Другої Речі Посполитої, поки що не підготовлене.

Позитивно оцінюючи розвиток польської вищої школи, О. Красівський та І. Шумський звертають увагу на утиски з боку влади українських вишів: закривались українські кафедри

Львівського університету, чинилися різноманітні перешкоди українській молоді, що прагнула здобути вищу освіту [53, с. 20].

Не менш важливим компонентом історіографії культурного життя міжвоєнної Польщі є питання розвитку науки. З цього погляду заслугове уваги наукова стаття Л. Алексієвець, у якій висвітлено процес розвитку ключових наукових напрямків. Авторка стверджує, що піднесення польської науки стало можливим завдяки інвестиціям держави, належному фінансуванню наукових інститутів і товариств [54, с. 66].

Крім питань освіти та науки, на порядку денному українських істориків перебувають й інші складові культурного життя. Історія театру частково відображена в працях С. Степанюк; історію видавничої справи і преси досліджують О. Муц, С. Кравченко; релігійна проблематика висвітлена О. Красівським, Ю. Макаром, Н. Стоколос, Л. Галухою.

Досліджуючи історію преси, яка була важливим елементом культурного розвитку суспільства, А. Портнов з усієї періодики виокремив видання української еміграції, охарактеризував їх спрямованість, зміст, зазначивши, що 15 % загалу становила українська преса в Польщі. [55, с. 117] Динаміці розвитку літературної періодики присвячена докторська дисертація і низка публікацій С. Кравченко. Авторка дійшла висновку, що у 30-ті роки простежувався занепад більшості літературних груп і їх часописів, а провідну роль у формування літературного дискурсу відігравали суспільно-літературні видання [56, с. 21].

Торкаючись видавничих питань, Б. Тищик звернув увагу на те, що хоч кількість друкованих видань в різні часи сягала більше 2500 найменувань, однак переважно вони були невеликі за накладом і короткотривалі за часом. Кожен випуск видавець мусив у кількох примірниках доставляти для контролю місцевій адміністрації та прокуророві відповідного територіального окружного суду. Отже, на достовірність опублікованого матеріалу та висловлення власної позиції редакторів можна було й не розраховувати [57, с. 248].

Дослідники міжвоєнної Польщі єдині в тому, що ключове місце у розвитку духовності та культури суспільства посідала церква. Вони відзначають, що Польща, будучи багатонаціональною державою, мала ще й різнобарвні релігійні вподобання свого населення. Поряд з діяльністю католицької церкви багато місця автори відводять становищу православ'я та політиці щодо нього з боку польського уряду. Спробу критичного аналізу становища різних релігійних конфесій, здійснив М. Кучерепа, порівнявши діяльність на Волині двох церков – Автокефальної православної церкви в Польщі (АПЦП) і Римо-католицької і зазначивши, що остання мала повну підтримку властей. На думку історика, саме через нерівноправне становище конфесій у 20-х роках у середовищі вірних АПЦП на Волині, Холмщині і Підляшші розпочався рух за українізацію церкви. Під тиском широких мас віруючих Священний синод АПЦП прийняв у 1924 році рішення про часткове запровадження української мови у функціонуванні церкви [58, с. 22–23]. Цікаві спостереження містить стаття Н. Стоколос, присвячена політиці урядів міжвоєнної Польщі щодо православної церкви. Йдеться про дві концепції державної політики стосовно православ'я: перша орієнтувалася на його ліквідацію, а друга – на “організаційну перебудову в потрібному державі напрямі”. [59, 61–62] У кінцевому рахунку, обидві концепції спрямовувалися на обмеження православ'я. Що ж стосується досліджень Греко-католицької церкви (далі – ГКЦ), то тут, як доречно зазначив В. Футала, пріоритет належить О. Красівському, який переконливо довів, що більшість греко-католицького духовенства разом із митрополитом А. Шептицьким брала активну участь в українському національно-визвольному русі, співпрацювала з відповідними політичними партіями та організаціями, перетворюючись на духовний центр національно-патріотичного виховання [60, с. 129]. Помітним недоліком наукових студій, присвячених культурній царині, є недостатня увага до дослідження розвитку художньої літератури, образотворчого мистецтва, кінематографу, радіо, архітектури тощо.

Отже, навіть стислий історіографічний огляд дослідження в українській історіографії відродження та становлення Другої Речі Посполитої засвідчує, що ряд питань отримав досить повне висвітлення, але є немало аспектів, які залишаються на узбіччі наукових студій.

Для повнішого дослідження історії відродження Другої Речі Посполитої важливо простежити процес міжнародного визнання і встановлення дипломатичних відносин з країнами світу, глибше з'ясувати вплив зовнішньої політики на внутрішній розвиток польського суспільства. Актуальним залишається подальше вивчення особливостей місцевого самоврядування, діяльність громадських об'єднань, а також суспільно-політичний розвиток Польщі в період 1935–1939 рр. Крім того, зовсім мало праць присвячено парламентському впливу на економічну, соціальну і культурну політику, недостатньо з'ясовані причини і наслідки економічної кризи, надто схематично висвітлено піднесення економіки в другій половині 30-х рр.

Список використаних джерел

1. *Тригуб П.* Варшавський договір 1920 р. УНР з Польщею в українській історичній літературі / П. М. Тригуб // Наукові праці. Науковий журнал. – Миколаїв, 2003. – Вип. 13. – С. 63–70; Великочий В. Українська історіографія суспільно-політичних процесів у Галичині 1914–1919 рр. / монографія / В. С. Великочий. – Івано-Франківськ, 2009. – 811 с.; Лаврецький Р. Українсько-польсько-більшовицька війна 1920 р. в сучасній українській та польській історіографії / Роман Лаврецький. // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. Зб. наук. праць. – Львів, 2009. – Вип. 18. – С. 652–665; Віднянський С. Рецензія на монографію Л. Алексієвця “Польща: утвердження незалежної держави 1918–1926. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2006. – 448 с.” / С. В. Віднянський, О. С. Рубльов // Український історичний журнал. – Київ: “Дієз-продукт”, 2007. – № 5. – С. 212–216; Алексієвць Л. Рецензія на В. Комара “Концепція прометеїзму в політиці Польщі (1921–1939 рр.). – Івано-Франківськ: Місто НВ, 2011. – 360 с.” / Л. Алексієвць, Я. Секо. // Україна–Європа–Світ. – Тернопіль, 2012. – Вип. 10. – С. 452–455.
2. *Зашкільняк Л.* Історія Польщі. Від найдавніших часів до наших днів / Л. Зашкільняк, М. Крикун. // Львівський національний університет імені І.Франка; Інститут історичних досліджень; Центр історичної полоністики. – Львів, 2002. – 752 с. 3. *Алексієвць Л.* Польща: утвердження незалежної держави 1918–1926 рр. / монографія / Леся Алексієвць. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2006. – 448 с.; Алексієвць Л. Новітня історія Польщі / Леся Алексієвць. Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. – Київ-Тернопіль, 2002. – 320 с.; Алексієвць Л. Польща: міжнародні відносини у добу відродження 1918–1923 / монографія / Л. Алексієвць, О. Парнета. – Тернопіль, 2012. – 191 с. 4. *Федорчак П.* Історія Польщі: навчально-методичний посібник / П. С. Федорчак, І. Д. Іванцев, А. В. Крюков, М. М. Нагорняк, В. І. Сілецький. – Івано-Франківськ: Плай, 1995. – 255 с.; Литвин М. Українсько-польська війна 1918–1919 рр. / монографія / Микола Литвин. – Львів, 1998. – 488 с.; Янків М. Україна і Польща: стратегічне партнерство в системі геополітичних координат (політико-економічний і секторальний аналіз) / монографія / М. Янків. – Львів: Світ, 2011. – 384 с.; Тищик Б. Польща: історія державності і права (X – початок XXI ст.): навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Б. Й. Тищик. – Львів: Світ, 2012. – 512 с. 5. *Зашкільняк Л.* Польсько-українська війна 1918–1919 рр. у висвітленні сучасної польської історіографії / Леонід Зашкільняк. // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. Західно-Українська Народна Республіка: історії і традиції. – Львів, 2000. – № 6; Матвієнко В. Україна і Польща в 1918 році: проблема формування новітніх міждержавних відносин / Віктор Матвієнко. // Україна і Польща в XX столітті: проблеми і перспективи взаємовідносин. Зб. наук. праць. – Київ-Краків, 2002. – С. 44–48; Алексієвць Л. Польща: міжнародні відносини у добу відродження 1918–1923 / монографія / Л. Алексієвць, О. Парнета. – Тернопіль, 2012. – 191 с. 6. *Голубко В.* Нелегка дорога до порозуміння / В. Голубко, В. Гудь. – Львів: Видавництво “Українські технології”, 1997. – 68 с. 7. *Віднянський С.* Українське питання в міжвоєнній Польщі: основні проблеми й напрямки наукових досліджень у сучасній вітчизняній історичній науці / С. В. Віднянський // Український історичний журнал. – К., 2003. – № 2. – С. 45. 8. *Kozłowski M.* Między Sanem та Zbruczem Walki o Lwów i Galię Wschodnią 1918–1919 / M. Kozłowski. – Krakow, 1990. – S. 130. 9. *Литвин М.* Українсько-польська війна 1918–1919 рр. / монографія / Микола Литвин. – Львів, 1998. – 488 с. 10. *Красівський О.* Східна Галичина і Польща в 1918–1923. Проблеми взаємовідносин / Орест Красівський. – К., 1998. – С. 77. 11. *Зубенко Б.* Польща і Україна: Польсько-українські відносини в минулому та сьогодні / Б. Зубенко. – Львів, 1998. – С. 42. 12. *Гон М.* Контroversійність українсько-польського діалогу на Волині (1921–1923 рр.) / Максим Гон // Україна і Польща в XX столітті: проблеми і перспективи взаємовідносин. Зб. наук. праць. – Київ-Краків, 2002. – С. 75. 13. *Голубко В.* Нелегка дорога до порозуміння / В. Голубко, В. Гудь. – Львів: Видавництво “Українські технології”, 1997. – С. 26–27. 14. *Кульчицький С.* Ідеологія і практика українського праворадикального руху в довоєнній Польщі (1920–1939 рр.) / Станіслав Кульчицький. // Історія в школах України: науково-методичний журнал. – К.: Видавничо-друкарська преса, 2002. – № 3. – С. 11. 15. *Красівський О.* Східна Галичина і Польща в 1918–1923 рр. проблеми взаємовідносин / Орест Красівський. – Київ: Вид-во УАДУ, 1998. – С. 106–107. 16. *Алексієвць Л.* Польща: утвердження незалежної держави 1918–1926 рр. / монографія / Леся Алексієвць. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2006. – С. 132–133. 17. *Pronobis W.* Polska i świat w XX wieku / Witold Pronobis. – Warszawa, 1996. – S. 103. 18. *Алексієвць Л.* Польща: міжнародні відносини у добу відродження 1918–1923 / монографія / Л. Алексієвць, О. Парнета. – Тернопіль, 2012. – 191 с. 19. *Historia dyplomacji polskiej X–XXI w.* / pod red. G. Labudy, W. Michowicza. – Warszawa, 2002. – S. 466–476. 20. *Парнета О.* Міжнародне становище Польщі та її зовнішня політика в міжвоєнний період (1919–1939 рр.) / Оксана Парнета. // Україна–Європа–Світ. – Тернопіль, 2008. – Вип. 1. – С. 305. 21. *Кірсенко М.* Чеські землі в міжнародних відносинах Центральної Європи 1918–1920 років / Михайло Кірсенко. – К., 1997. – С. 219; Шліхта Н. “Федераліст” Йозеф Пілсудський: його погляди на національно-територіальне питання та вплив цих поглядів на міжнародну політику Польщі / Наталія Шліхта // Україна і Польща у Східно-Центральній Європі: спадок і майбуття: конференція під патронатом прем'єр-міністрів України і Польщі (м. Київ, 25–27 червня 1999 р.) / Інститут Центрально-Східної Європи, Громадянський інститут лідерства. – К., 1999. – С. 118; Газін В. Новітня історія країн Європи та Америки 1918–1945 рр.: підручник для студ. вищих навч. закладів. / В. П. Газін, С. А. Копилов. – К., 2003. – С. 197; Комар В. Імперська ідея в концепціях польських консерваторів другої половини 30-х рр. XX ст. / Володимир Комар // Галичина. Всеукраїнський науковий і культурно-просвітній краєзнавчий часопис. – Івано-Франківськ, 2005. – № 11. – С. 95; Парнета О. Міжнародне становище Польщі та її зовнішня політика в міжвоєнний період (1919–1939 рр.) / Оксана Парнета // Україна–Європа–Світ. – Тернопіль, 2008. – Вип. 1. – С. 305. 22. *Шліхта Н.* “Федераліст” Йозеф Пілсудський: його погляди на національно-територіальне питання та вплив цих поглядів на міжнародну політику Польщі / Наталія Шліхта // Україна і Польща у Східно-Центральній

Європі: спадок і майбуття: конференція під патронатом прем'єр-міністрів України і Польщі (м. Київ, 25–27 червня 1999 р.) / Інститут Центрально-Східної Європи, Громадянський інститут лідерства. – К., 1999. – С. 118. 23. *Красівський О.* Галичина в першій чверті XX ст.: Проблеми польсько-українських відносин / Орест Красівський. – Львів: Вид-во ЛФУАДУ, 2000. – С. 10–11. 24. *Алексієвець М.* Український вектор у східній політиці Другої Речі Посполитої. Інкorporація Східної Галичини та колонізація українців краю / Микола Алексієвець, Оксана Парнета // Україна-Європа-Світ. – Тернопіль, 2011. – Вип. 5. – Ч. 2. – С. 158. 25. *Ліпкан А.* Українське питання в радянсько-польських стосунках 20–50-х рр. XX ст.: військово-історичний аспект: автореф. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук, спец. 20.02.22 “Військова історія”; / Андрій Ліпкан; Національний університет “Львівська політехніка”. – Л., 2003. – С. 11. 26. *Трофимович Л.* Українське питання в зовнішній політиці Польщі і Радянського Союзу. 1938–1939 рр.: автореф. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук, спец. 07.00.02 “Всесвітня історія” / Лія Трофимович; Львівський національний університет імені Івана Франка. – Львів, 2011. – С. 10. 27. *Віднянський С.* Рецензія на монографію Л. Алексієвець “Польща: утвердження незалежної держави 1918–1926. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2006. – 448 с.” / С. В. Віднянський, О. С. Рубльов // Український історичний журнал. – Київ, “Дієз-продукт”, 2007. – № 5. – С. 214. 28. *Алексієвець Л.* Польща: утвердження незалежної держави 1918–1926 рр. / монографія / Леся Алексієвець – Тернопіль: Підручники і посібники, 2006. – С. 236. 29. *Кульчицький С.* Україна між двома війнами (1921–1939) / Станіслав Кульчицький // Україна крізь віки. – Т. 11. – К., 1999. – С. 224. 30. *Паславська О.* Становлення та конституційний розвиток польської республіки (1918–1939 рр.): автореф. на здобуття наук. ступеня канд. юр. наук, спец. 12.00.01 “Теорія та історія держави і права; Історія політичних і правових вчень” / Ольга Паславська. Львів. націон. ун-т ім. Івана Франка. – Львів, 2006. – 18 с. 31. *Мищенко О.* Політико-правова система Польщі в період від Шляхетської республіки до II Польської республіки / монографія / Олександр Мищенко. – Львів, 1995. – С. 76. 32. *Красівський О.* Східна Галичина і Польща в 1918 – 1923. Проблеми взаємовідносин / Орест Красівський. – К., 1998. – С. 304. 33. *Калиняк Л.* Польські селянські партії у суспільно-політичному житті Західної України (1919–1939 рр.): автореф. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук, спец. 07.00.01 “Історія України” / Лев Калиняк; Львів. націон. ун-т ім. Івана Франка. – Львів, 2006. – 20 с.; Паславська О. Становлення та конституційний розвиток польської республіки (1918–1939 рр.): автореф. на здобуття наук. ступеня канд. юр. наук, спец. 12.00.01 “Теорія та історія держави і права; Історія політичних і правових вчень” / Ольга Паславська. Львів. націон. ун-т ім. Івана Франка. – Львів, 2006. – 18 с.; Мищенко О. Політико-правова система Польщі в період від Шляхетської республіки до II Польської республіки / монографія / Олександр Мищенко. – Львів, 1995. 34. *Калиняк Л.* Польські селянські партії у суспільно-політичному житті Західної України (1919–1939 рр.): автореф. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук, спец. 07.00.01 “Історія України” / Лев Калиняк; Львів. націон. ун-т ім. Івана Франка. – Львів, 2006. – 20 с. 35. *Гаврилів І.* Українсько-польське протистояння у міжвоєнний період: форми і методи боротьби західноукраїнських політичних сил за відновлення державності України / Ігор Гаврилів // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – Львів, 2008. – Вип. 17. – С. 158. 36. *Місько В.* Причини та передумови репресивної політики Польщі щодо ліворадикального руху на території Західної України у міжвоєнний період / Володимир Місько // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені В. Гнатюка. Серія Історія. – Тернопіль, 2010. – Вип. 1. – С. 119–125. 37. *Шептицька Л.* Деякі аспекти діяльності УНДО на Тернопільщині у міжвоєнний період / Любов Шептицька // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені В. Гнатюка. Серія Історія. – Тернопіль, 2010. – Вип. 2. – С. 135–139. 38. *Федевич К.* Галицькі українці у Польщі 1920–1939 рр. (інтеграція галицьких українців до польської держави у 1920–1930-ті рр.) / монографія / К. К. Федевич; Пер. з рос. Т. Портнова. – К.: Основа, 2009. – 278 с. 39. *Chojnowski A.* Ukraina. Ser: Historia panstw swiata w XX wieku / A. Chojnowski. – Warszawa, 1997. – S. 85–86. 40. *Зашкільняк Л.* Історія Польщі. Від найдавніших часів до наших днів / Л. Зашкільняк, М. Крикун // Львівський національний університет імені Івана Франка; Інститут історичних досліджень; Центр історичної полоністики. – Львів, 2002. – С. 459–460. 41. *Кульчицький С.* Україна між двома війнами (1921–1939) / Станіслав Кульчицький // Україна крізь віки. – Т. 11. – К.: Альтернативи, 1999. – С. 288. 42. *Алексієвець Л.* Основні тенденції відбудови та розвитку промисловості Другої Речі Посполитої (1918–1939 рр.) / Леся Алексієвець, Інна Кватіра // Україна-Європа-Світ. – Тернопіль, 2011. – Вип. 5. – Част. 2. – С. 173–174. 43. *Кватіра І.* Особливості соціально-економічного розвитку Другої Речі Посполитої (1918–1939 рр.): автореф. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук, спец. 07.00.02 “Всесвітня історія” / Інна Кватіра; Київ. славіст. ун-т. – К., 2010. – 18 с. 44. *Коростіль Н.* Польська влада і українські аграрії Східної Галичини міжвоєнної доби / Наталія Коростіль // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка: Серія “Історія”. – Тернопіль, 2009. – Вип. 3. – С. 106. 45. *Там же.* – С. 111. 46. *Smolarczyk A.* Dzieje szkolnictwa na ziemiach północno-wschodnich Drugiej Rzeczypospolitej w historiografii polskiej I białoruskiej. / Andrzej Smolarczyk // Historiography polscy, litewscy i białoruscy wobec problemów XX wieku. Historiografia polska, litewska i białoruska po 1989 roku. Red. K. Buchowski, W. Śleszyński. – Białostok, 2003. – S. 35. 47. *Зашкільняк Л.* Історія Польщі. Від найдавніших часів до наших днів / Л. Зашкільняк, М. Крикун // Львівський національний університет імені І. Франка; Інститут історичних досліджень; Центр історичної полоністики. – Львів, 2002. – С. 477. 48. *Шумський І.* Молодіжний рух у Західній Україні (1920–1939): автореф. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук, спец. 07.00.01 “Історія України” / Іван Шумський; Чернівецький нац. пед. ун-т ім. Ю. Федьковича. – Чернівці, 2001. – 20 с. 49. *Стовбуха Д.* Політика Другої Речі Посполитої щодо західноукраїнських земель у міжвоєнний період (1921–1939 рр.) / Дмитро Стовбуха // Україна і Польща в XX столітті: проблеми та перспективи взаємовідносин. 36. наук. праць. – Київ-Краків, 2002. – С. 103. 50. *Панасик В.* Державне освітнє адміністрування на Волині у 20-ті рр. як чинник українсько-польського порозуміння / В. Панасик // Україна і Польща в XX столітті: проблеми і перспективи взаємовідносин. 36. наук. праць. – Київ-Краків, 2002. – С. 109. 51. *Тищик Б.* Польща: історія державності і права (X – початок XXI ст.): навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Б. Й. Тищик. – Львів: Світ, 2012. – С. 251. 52. *Доброчинська В.* Професійне шкільництво Західної Волині (1921–1939) / В. Доброчинська // Науковий вісник Рівненського державного гуманітарного університету. “Актуальні проблем вітчизняної та всесвітньої історії”. – Рівне, 2008. – Вип. 14. – С. 124. 53. *Шумський І.* Молодіжний рух у Західній Україні (1920–1939): автореф. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук, спец. 07.00.01 “Історія України” / Іван Шумський; Чернівецький нац. пед. ун-т ім. Ю. Федьковича. – Чернівці, 2001. – 20 с. 54. *Алексієвець Л.* Гуманітарно-культурні фактори державотворення Польщі (1918–1926 рр.) / Леся Алексієвець // Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки. Міжвідомчий збірник наукових праць. НАН України, Інститут історії України. – К., 2009. – Вип. 18. – С. 66. 55. *Портнов А.* Культурне життя української еміграції в міжвоєнній Польщі (1921–1939) в освітленні польської історіографії / А. В. Портнов // Історіографічні та джерелознавчі проблеми історії України. 36. наук. праць. Дніпропетровський національний університет ім. Олеся Гончара. – Дніпропетровськ, 2004. – С. 117. 56. *Кравченко С.* Періодичні видання Польщі 20–30-років XX століття у світлі суспільно-культурних процесів міжвоєнної доби: літературна комунікація, польсько-український діалог: автореф. на здобуття наук. ступеня докт. наук із соціал. комунікац., спец. 27.00.04 “Теорія та історія

журналістики” / Світлана Кравченко; Київський національний університет імені Т. Шевченка. Інститут журналістики. – К., 2010. – С. 21. 57. *Тищик Б.* Польща: історія державності і права (X – початок XXI ст.): навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Б. Й. Тищик. – Львів: Світ, 2012. – С. 248. 58. *Кучерепа М.* Національна політика Другої Речі Посполитої щодо українців (1919–1939 рр.) / М. Кучерепа // Матеріали II міжнародного семінару істориків “Українсько-польські відносини в 1918–1947 рр.”. – Варшава, 22–24 травня 1997 р. – 1998. – С. 22–23. 59. *Стоколос Н.* Політика урядів міжвоєнної Польщі (1918–1939 рр.) щодо православної церкви й українців / Н. Г. Стоколос. // Український історичний журнал. – Київ, “Дієз-продукт”, 2005. – № 5. – С. 61–62. 60. *Футала В.* Історія вивчення суспільно-політичного життя Українців у міжвоєнній Польщі (1921–1939 рр.) / монографія/ В. Футала. – Львів-Дрогобич: “Коло”, 2010. – С. 129.

Светлана Шумыкина

НОВЕЙШАЯ УКРАИНСКАЯ ИСТОРИОГРАФИЯ ВТОРОЙ РЕЧИ ПОСПОЛИТОЙ

Анализируются труды современных украинских историков, посвященные возрождению Второй Речи Посполитой и ее становлению на международной арене как независимого государства. Исследуются взгляды историков на общественно-политическое, социально-экономическое и культурное развитие польского общества. Выделены вопросы, нуждающиеся в дальнейших исследованиях.

Ключевые слова: Вторая Речь Посполитая, украинская историография, возрождение польского государства, политика Польши, внешние отношения.

Svitlana Shumykhina

THE NEWEST UKRAINIAN HISTORIOGRAPHY OF THE RZEC POSPOLITA II

The article presents analysis of modern Ukrainian historians' research of renaissance and establishment of the Second Rzecz Pospolita as an independent state on the international arena. Historians' views on all spheres of Poland's social-political, social-economic and cultural development are analyzed. Issues requiring further research are singled out.

Key words: Second Rzecz Pospolita, Ukrainian Historiography, renaissance of Polish state, Poland's policies, external relations.